

Роман Черномаз. Людина з фотоапаратом і гвинтівкою

16 січня 2025

Ілюстрація: Дар'я Ковтун

Поки триває повномасштабна війна, бракне часу допитуватися, кому саме будеш допомагати. Бачиш запит, розумієш, що у твоїх литовських друзів є чим на нього відповісти, і просто поєднуєш усі ланки в ланцюжок. Щоби спрацював. Щоби фраза "треба таку і таку автівку для найкрутішого нашого снайпера" з уст подруги і волонтерки-на-все-серце, Василяни Думан, не провисла в повітрі, а втілилися в дію. Щоб "така і така автівка" приїхала з Вільнюса, домчала до Києва, заскочила на ремонт і рушила далі зі своїм новим власником — берегти життя йому та його побратимам. І таки вберегла, навіть не раз. Бо литовські друзі підібрали її саме за тими параметрами, які потрібні були українському снайперу. Влучному. Умотивованому. Фаховому.

Ти не знаєш, хто стоїть за позивним Корсар, і не берешся уточнювати — усі ж ланки зійшлися. І тільки коли Василяна пише коротке: "Корсар загинув", ціпенієш і не можеш зібрати себе до купи. А потім, уже після офіційного оголошення про загибель, бачиш на фб-сторінці іншої своєї подруги фото того самого Корсара — худорлявого, з довгим волоссям, напівприхованого за великим фотоапаратом — і всі шматочки пазлу складаються.

Ромко Ігл. Ромко-з-орлиним-чуттям-на-кадри, який брався знімкувати майже винятково те, що сам вважав цікавим, що промовляло до нього і тягло за собою в мандри, на події, до людей. Неговіркий, бо надавав перевагу спостереженню за тим, що діялося довкола, і тими, що діяли. Постановчих

зйомок не любив і вкрай рідко на них погоджувався, навіть якщо дуже просили. Моїм друзям, Андрієві й Тані Пігрухам, пощастило: Ромко, з яким вони заізналися через "живий журнал" та перші інтернет-форуми, сам захотів пофотографувати їхнє весілля. То був початок 2000-х. Тоді, на їхньому весіллі, познайомилися й ми... За Таниним же фото у фейсбуці Корсар і Ромко Ігл стали одним цілим.

Нестерпно гірко й провинно — впізнавати людину по смерті. Та все ж краще впізнавати й пізнавати, ніж ні. Збираю образ Романа Черномаза, фотографа, майданівця, снайпера, зі слів і спогадів тих, хто його знав і любив.

**

Андрій Пігрух пригадує його як "патлатого чувака, що з'являвся нізвідки й багато фоткав, бо про фотки міг говорити безкінечно, і саме через оцю його пристрасть інші заводили фотоапарати й собі". А ще обіцяє знайти в закапелках комп'ютерної пам'яті зроблені Ромком світлини мого найстаршого сина. І я дуже хочу й боюся їх побачити.

Отар Довженко, який заізнався з Романом через чат "Львівська балачка" на початку 2000-х і потім перетинався через роботу в медіа, характеризує його як "людину, яка приходила й просто була": "Сидів, мовчав, дивився... Постійно був у цьому близькому середовищі. Його всі любили, приймали, цінували його фотографії, хоч я не пригадую, як саме Ромко взаємодіяв з людьми... Перетиналися ми і під час Помаранчевої революції. Я не дуже стежив за його кар'єрою далі. Він просто був собі десь, у такій гіпоалергенній, ненав'язливій формі, й цього було досить. І ще з важливого: Ромко завжди був послідовно проукраїнський. Він був, як казали у нашій юності, такого рухівського гарту. Принципово. Ніякої толерантності до москалів. І згодом він підтвердив це своїм учинком, коли пішов добровольцем на війну".

Розмову з молодшою сестрою Романа, Софією Черномаз, починаємо з витоків: із захоплення фотографією, що дісталось Романові у спадок від батька, історика, дисидента і політв'язня Богдана Черномаза. Саме він разом з дружиною Тетяною свого часу відвів сина до уманської художньої студії, а коли тому виповнилося десь 14, подарував перший фотоапарат "Зеніт". Першими Романовими фотооб'єктами були жуки та всеможлива живина, яку він, за словами сестри, дуже любив. І ще з дитинства багато читав, мав пристрасть до визначників. Згодом у його об'єктив найчастіше потрапляли різноманітні події: фестивалі, конференції, протести. Урешті Роман став одним із найкращих репортажників і співпрацював із київськими медіа. Коли вдарила криза 2008-го, взявся вирощувати овочі й зелень у родинному селі Родниківка на Черкащині, мав там чималий город, облаштував теплицю: вирощував часник, огірки й помідори. Був дуже майстровитий, практично все робив власноруч.

Коли розпочався Майдан, незагадно поїхав туди. У січні 2014-го зліг зі складною застудою, та щойно ситуація в Києві загострилася, знову рушив на Майдан. Софія пригадує: коли вже почалися розстріли, він сховався за сітілайтом біля Жовтневого і його помітив снайпер. Роман ледь висунув голову і почув, як просто біля вуха просвистіла куля. Більше не висовувався, фотографував зі свого сховку. Ті його фото потім виставлялися за кордоном.

Потім у Романа виявили рідкісне і складне захворювання. Він отримав інвалідність. Під час хвороби дивився багато кулінарних шоу, казав, що вони допомогли йому з неї вичухатися. Мріяв про власний кулінарний блог. Зі слів сестри, був гурманом і мав достатньо витримки навіть для найскладніших страв. Коли трохи одужав, то багато подорожував, фотографував різні заповідні місця. Придбав планшет, почав вивчати шрифти і створювати логотипи. Навесні 2022-го планував перебратися в

Родниківку, щоб бути ближче до землі. "Наготував розсади всякої, в акуратні такі ящички розмістив, з підсвіткою. Фотографував, як ото все росте... До речі, Руслана Яремчука, свободівця, голову нашого сільського тоді, а зараз — усієї Паланської СТГ, Рома вписав як свого довіреного, вже як пішов у військо. Саме Русланові першому повідомили про Ромину загибель, він мені сказав, а тоді вже ми разом поїхали до мами..."

Якусь мить мовчимо. Далі прошу Софію трохи відмотати час назад і розповісти, як Роман став снайпером.

"Я, звісно, думала: якщо Роман піде воювати, то стане воєнкором. Але ще до повномасштаби він якось сказав нам, що хотів би бути снайпером. Ми тоді подумали, що то просто його романтична натура говорить. А ні... Рома записався в уманське ТрО, але йому так і не передзвонили звідти. Він телефонував у Київ, до друзів, казав, що хоче мобілізуватися. Його намагались відрадити, але де там. Просився в батальйон ОУН, його погодилися взяти туди діловодом. А Рома, філолог наш український, що сказав: ні, не вмю писати, не грамотний. Бо хотів воювати, по-справжньому... Зібрав рюкзак і поїхав до Києва. Йому сказали: готуйся, здавай нормативи, а там побачимо, бо ніхто не може заборонити тобі захищати свою країну. І Роман пішов на двомісячне навчання. А у травні 2022-го дзвонить мені й гукає: "Софія! У мене по показниках усе набагато краще, ніж у 26-річних!!!". Тішився дуже. Пішов стрільцем у піхоту. Ми зібрали йому кошти на снайперську гвинтівку. Наприкінці травня Рома був уже в Сіверськодонецьку, в липні його відпустили на кілька днів ту гвинтівку придбати. Він кожну вільну хвилину тренувався, став марксменом. Отримав поранення біля Зайцевого, Бахмутського району. Став до кулемета, щоб пораненого бійця підмінити, а потім і йому дісталось. Уже після того, як його перев'язали, узяв рацію, щоб ситуацію доповідати. Ледве його евакуювали — Рома не хотів до останнього. Таке у добровольців злагоджене братерство, на найвищому рівні! Забрали, поклали в госпіталь. А 5 лютого 2023 року Ромині хлопці пішли на ротацію, то він ледве звідти не втік, щоб з ними разом бути. Йому пригрозили, що СЗЧ напишуть, якщо він так зробить. Ну але не був би Рома Ромою — впросив і поїхав—таки зі своїми на ротацію—реабілітацію. От під час тієї відпустки вони й оформили офіційно свій снайперський підрозділ. Багато над тим працювали. У травні вже виїхали на бойове завдання, а 13 червня Рома загинув".

Коло поволі замикається. Увесь час, поки говорили з Софією, бачу Романа як на тій фейсбучній світлинці з далеких нульових — напівзахованим за фотоапаратом. Спостерігачем. Зрештою, це в ньому не змінилося. Він тільки змінив "приціл" та "оптику". І, щоб вийти на початок, прошу сказати кілька слів Василю, яку з Романом пов'язує не лише волонтерство, а й давня дружба ще з часів "живого журналу" та Майдан.

"Завжди знала, — каже Василина, — що Роман — свій чувак, на якого можна покластись, і якщо почнеться якийсь триндець, ми будемо по одну сторону барикад. Після Революції Гідності він захворів, а у мене захворіла сестра. Ромина хвороба теж була смертельною, але він якимось дивом зумів загнати її у ремісію. Він узагалі був дуже виваженим, раціональним в усьому: і щодо роботи, і щодо облаштування побуту в його будиночку під Уманню, і щодо здоров'я. Коли почалося повномасштабне, Роман ошелешив мене звісткою, що мобілізувався в легіон "Свобода". Переконавав, що все перевірів, підготувався і розуміє, що робить. Казав, що хоче захищати Україну, але й жити хоче теж і робить усе від нього залежне, щоб адекватно дати собі раду. Роман вивчав ситуацію, з'ясовував, де і як може бути максимально корисним, а тоді діяв. Так було і в боях за Сіверськодонецьк. Так було і тоді, коли він почав снайперити, і коли формували підрозділ, і коли посилав на навчання талановитих снайперів, які були поруч... Мені здається, загинули вони тому, що не Рома керував процесами, коли вони того разу виходили на бойові. Бо якби він, то всі вони були б живі".

На жаль, історія не знає умовного способу. Корсара не стало. Автівка, яку ми для нього пригнали, й досі возить його побратимів. Фотографії, які він зробив, дають можливість наближення і осмислення. Снайпери, яких він зібрав і "виростив", працюють на перемогу. Але, як написав Роман у фейсбуці 11 лютого 2023 року: "У нас не буває малих втрат. Кожна втрата болить, і це виміряти неможливо. Ніяк".

Роман Черномаз. Народився 11 травня 1976 року в Умані у свідомій українській родині: батько, Богдан Черномаз, — історик, дисидент і радянській політв'язень, довірений В'ячеслава Чорновола на Черкащині, член Української Гельсінської спілки, один з ідейних натхненників партії "Свобода"; мати, Тетяна Черномаз, — журналістка, громадська діячка, волонтерка. Підлітком вступив до "Пласту", згодом до ОУН. Закінчив Уманський державний педагогічний університет ім. Павла Тичини за спеціальністю український філолог. Працював у Києві журналістом і фотокореспондентом у багатьох медіа. Учасник Мовного майдану, Помаранчевої революції та Революції Гідності. Нагороджений відзнакою Міністерства оборони України "За сприяння Збройним силам України", громадою міста Києва за мужність, патріотизм та високу громадську позицію — медаллю "Честь. Слава. Держава" та батальйоном "Свобода" 4-ї бригади швидкого реагування "Рубіж" Національної гвардії України — відзнакою "За сталеву звитягу. Фортеця Бахмут". Нагороджений орденом "За мужність" III ступеня (посмертно).

Автор - [Міхаліцина Катерина](#)

16 січня 2025